

TIN LEMAC

Ferenščica 45, HR – 10000 Zagreb

tin_lemac@yahoo.com

KAMIKAZA NA KREVETU OD DŽEMA (HIPERBOLIČKA ARMATURA PJESNIČKOG JEZIKA DARIJE ŽILIĆ)

Ovaj članak obrađuje status i funkciju hiperbole u pjesničkom jeziku Darije Žilić. Njezina je poezija narativna čime se ustanovljuju velike teškoće u stilističkoj analizi pjesničkog jezika, no precizniji uvidi u strukturu teksta odaju dojam hiperbole kao sveprotežne makrostrukture. Definiramo je leksičkim, sintagmatskim i rečeničnim kumulacijama i hiperboličkim diskurzima. Ta se tipologija uvodi u vezu s autoričinom poetikom koju karakteriziraju stvarnosnost i nostalgija. Elaboratom se tih suodnosa donosi pitanje o mogućoj poetičkoj točki gledanja na njezin korpus i perspektivi iz koje će se raditi buduće usustavljanje.

KLJUČNE RIJEČI: *hiperbola, kumulacija, nostalgija, stvarnosna poezija, topos.*

*Ovaj je nemir da bi se
ubrzalo sve što odlazi;
kako bi se vječnim učinilo
da bi vječnim hodio.
(J. R. Jimenez: Nostalgija)*

1. UVOD

Poezija Darije Žilić dio je stvaralačke struje najmlađeg hrvatskog pjesničkog naraštaja. Autorica koja je poznatija kao kritičarka, esejistica i feministička aktivistica objavljuje dvije pjesničke zbirke kojima se upisuje u tijekove suvremenog pjesništva sa svojim, za mnoge neprepoznatim i neusustavljenim, poetičkim potencijalom. Njezin je pjesnički tekst popraćen sa svega nekoliko kritika i recenzija koje su uglavnom "kratkog daha" i ne daju neki temeljitiji uvid u njezin korpus. Začuđuje također i činjenica da se ne pojavljuje ni u jednom prikazu pjesničkog naraštaja 90-ih ili mlađih¹. Koliko se god takvoj činjenici ne može zamjeriti zbog nevelikog korpusa od svega dviju zbirki, toliko je moguće govoriti i o mogućem neprepoznatom pjesničkom talentu i energiji koja je pronašla svoje mjesto među mnogim esejima,

¹ Na ovom mjestu podrazumijevam vrzne studije Ervina Jahića (2009) (predgovor antologiji *U nebo i u niks*), Sanjina Sorela (2006) *Isto i različito* i Zvonimira Mrkonjića (2010) *Suvremeno hrvatsko pjesništvo – novi tekstovi* (1970 – 2010)).

kritičkim tekstovima i znanstvenim pokušajima navedene autorice. Kritički tekstovi o korpusu D. Žilić naglasili su vješti narativizam, nostalgiju kao tugu i za nečim koja ne poznaje jasnu točku referiranja i feminilnost kao karakteristiku subjekta koja ne podrazumijeva pomodni feminizam i angažiranu poeziju, već govor iz perspektive ženske emocionalnosti kao aspekta neustavljivosti i nesustavnosti u opreci na mušku, racionalnu i poetički oblikovanu poeziju² (Jurić, 2005: nepaginirano), stvarnosnost koja se realizira govornom frazom i svakodnevnim inventarom riječi i stvari koje subjekt motri s kritičke pozicije i obilježava svoje djelovanju u dispergiranoj matrici svakodnevnog i konvencionalnog diskurza i antropološki toposi mitološkog i povijesnog imaginarija (Sorel, 2007: 62). Sorelova je kritika jedino ukazala na poetičke karakteristike ovog korpusa koje ćemo ovim tekstom pokušati poduprijeti stilističkom analizom dominantne figurativne strukture hiperbole koja se pojavljuje kao sveprotežna makrostruktura ove poezije. Analiza narativnog jezika u pjesmi zadaje velike teškoće i prilikom svakog pokušaja elaboracije određene strukture otvara se znatno veća mogućnost aproksimacije nego što je to u tradicionalnom ili manirističkom pjesničkom jeziku. Srž problema stoji u nerazrađenom i nedefiniranom stilističkom metodološkom instrumentariju (u navedenu slučaju analize figura), stoga svaki uvid podrazumijeva i znanstveno nedohvatljiv osjećaj za jezik i njegovu semantiku kao najfluidnije područje. Hiperbola je definirana trima vrstama kumulacije i hiperboličkim diskurzom i njezina se moć uvodi u vezu s mogućim poetičkim karakteristikama bitno ih nadopunjujući. Pomna elaboracija svakog tipa otvorit će pitanje poetičkog gledišta na ovaj korpus i time omogućiti neki cjelovitiji budući opis.

2. O HIPERBOLI

Hiperbola se definira kao *retorički i semantički mehanizam iskripljavanja stvarnosti i stvaranja mogućeg svijeta* (Kotlar i Tomas, 2004: 19; Antoš, 1974: 77; Stanivuković, 1995: 304), *kao rastuće prikrivanje s jasnom namjerom zastranjenja s one strane vjerodostojnosti koja ima evokativni pjesnički učinak i služi buđenju patetike i pristranih osjećaja koji nadvisuju stvarnost* (Lausberg, 1983: 113; Wales, 1990: 222). Funkcija je hiperbole *intenzifikacija značenja koje prouzročuje psihički šok i izvorište mu je percepcija iznenadnog i nestvarnog* (Lausberg, 1983: 115). Lausberg (1983: 115) razlikuje čistu i kontaminiranu hiperbolu povodeći se za retoričkim temeljima. Navedeni autori definiraju hiperbolu kao promjenu značenja riječi približavajući je tropima i metafori, a ne definiraju stvarnost, odmak od stvarnosti i iskripljavanje i intenzifikaciju. Problem je u tome što bismo stvarnost mogli definirati isključivo kao referencijalno značenje nekog entiteta koje je dogovoreno, a njegovo predimenzioniranje u kontekstu stvaranja karakteristika jednog njegova sema u metaforičkoj relaciji možemo smatrati hiperbolom.³ Navedenu tvrdnju smatramo operativnom definicijom hiperbole koju ćemo koristiti u ovoj analizi.

² Pozicija ženske slabe ontologije (Sorel, 2007: 62).

³ Ova je tvrdnja plod spekulacije oko prirode hiperbole koja je jedna od zamršenijih struktura u retorici i stilistici. Definira se najčešće njezin formativ, ali ne značenje i smisao. Ova je navedena tvrdnja primjenjiva na analizu hiperboličkih potencijala leksema, sintagmi, rečenica i diskurza, npr. u stihu *Kiše su zatrpale predio nepoznata bilja* (Parun, 1947: 11) nalazimo glagol koji označava punjenje nečega

3. HIPERBOLIČKI PROSTORI PJESNIČKOG JEZIKA

Hiperbolički su prostori u ovom pjesničkom jeziku realizirani na leksičkoj, sintagmatskoj, sintaktičkoj i tekstualnoj osi i tvoreni kumulacijom kao figurom koja je često uporabljena u ekspresivnoj sintaksi i definirana *kao dodavanje čiji stilistički efekt počiva na markiranom proširivanju pojedinih dijelova iskaza pri čemu se takav kumulirani dio diskurza uslijed redupliciranja sintaktičke pozicije opaža kao stilogen* (Katnić Bakaršić, 2000: 123), tj. njezinom podvrstom sinatrezmom koji podrazumijeva niz novih elemenata na istoj sintagmatskoj poziciji. Kumuliranje istih elemenata bez uporabe veznika i realizacija jukstapozicije u jednom tekstnom segmentu nazivamo asindetonom (Katnić Bakaršić, 2000: 317) *koji naglašava razne aspekte iste stvari, ističući kako su oni njezina bitna svojstva i sugerira staccato-ritam, zadihanost, rastrzanost i veću emocionalnost* (Pavličić, 1993: 108). Sagledat ćemo određene primjere i elaborirati ih.

3.1. LEKSIČKI KUMULIRANE HIPERBOLE

3.1.1. "A pagoda, gdje je pagoda, / figura, novac, dagaba, stupa, / sveta kuća ili dom ne-sigurno mjesto..." (Žilić, 2005: 9) (Subjekt se pita gdje je pagoda kao povijesni topos koji označava indijsku svetu građevinu. Ona mu služi kao zaziv *zlatnog vremena* koje se može metonimizirati djetinjstvom ili mladošću kao glavnim autoričnim preokupacijama⁴. Pagoda se metonimizira leksemima iz hiperboličkog niza čime se pojačava njezino značenje. Figuru možemo shvatiti kao metonimiju povijesne figure, novac kao konvencionalnu oznaku moći, dagabu i stupu kao oznake svetačke moći. Povijesna je figura shvaćena u jednom od svojih metonimijskih konotata i time se već zaziva davno vrijeme, te taj sem značenja potvrđuje hiperbolički potencijal. Uporabom sljedećeg leksema izvedena je odlična metaforička korelacija metonimijske oznake moći novca i svetačke moći pagode i time se dovode u vezu sakralno i profano koje ne podliježe frajevskoj dihotomiji "visoko – nisko", već spajanju i predimenzioniranju te moći u cjelini niza čime se hiperbolički potencijal povećava. Dagaba i stupa značenjski su sinonimne pagodi i njima se hiperboličko značenje uokviruje.)

3.1.2. "neke se žene rađaju i umiru / pogrblijene, zgrčene, presavijene" (Žilić, 2005: 10) (Hiperbolički se niz opisivanja jedne tjelese mane pojačava pridjevom *zgrčen* koji konotira emocionalnu invalidnost da bi se značenje uokvirilo pridjevom *presavijene*

nećim u prekomjernoj količini, u sintagmatskoj relaciji s leksemom *kiša* čini odmak od referencijalnog i neutralnog značenja padanja u značenje jakog padanja. Sintagma *predio nepoznata bilja* fitomorfna je metafora novog okoliša (u kontekstu pjesme zavičaja) i time se hiperbola zatrpavanja pojačava u metaforičkoj relaciji i njezin smisao se očitava kao priljev novih kategorija u novom okolišu. Primjer je obuhvatio značenje poetske rečenice koja u sebi sadrži leksičku i sintagmatsku razinu, ali diskurzivnu razinu treba vrlo pomno analizirati jer bi se lirika kao diskurz s obzirom na intenzifikaciju emocionalnosti mogla ostvariti kao hiperbola *per se*. U navedenom će radu hiperbolički diskurzi biti pomno objašnjeni isključivo na primjeru ove poezije.

⁴ Antropološki toposi povijesnog ili mitološkog imaginarija najčešće su zaziv *zlatnog vremena* u obliku metonimijskih korelata djetinjstva i mladosti i time zauzimaju semantičko polje nostalgije kao sveprožimnog poetičkog toposa ove poezije. U drugom će slučaju služiti pojačanju hiperboličkog značenja, a o tome će biti riječi u kasnijim primjerima.

kojim se opisuju stvari i time se paradoksalno postiže emocionalni učinak hiperbole vulgarizacijom i prenošenjem u svakodnevni diskurz.⁵⁾

3.1.3. "obojica nemaju veze s Lazaretima / više vole zabave, plesnjake, avanture" (Žilić, 2005: 28) (Svakodnevna je govorna fraza, gotovo diskurz trača, hiperbolički oblikovan leksemima *zabava*, *plesnjak* i *avantura* od kojih bi prva dva mogli biti metonimijski sinonimi (T. L.) kao varijanta kontekstualnih sinonima, a treći bi bio služio uokvirenju hiperboličkog značenja svojim konotativnim značenjskim rasponom.)

3.1.4. "Tek u ponoć, rastjeraj te goste, / stare i herderske, zaspi mirno / i ne sanjaj, nemoj sanjati / Turke, hidre, satire" (Žilić, 2005: 31) (Subjekt govori o izbacivanju negativne emocije koju metonimizira povijesnim i mitološkim toposima i dobiva time jaki hiperbolički značaj. Turci se smatraju zlom kao Drugim u odnosu na europsku povijest i tradiciju. Hidre i satiri grčka su mitološka bića koje karakterizira zlo i razvrat.)

3.1.5. "Gdje se skrilo blago? / Otvorimo kartu svijeta i zavirimo / u puteve kave, riže i kruha." (Žilić, 2010: 26) (Subjekt nostalgично govori o povijesnim putovima pomoću metonimija kave, riže i kruha uokvirujući hiperboličko značenje kruhom kao metonimijom spašavanja od gladi koja se metaforički prostire po njegovu sadašnjem diskurzu.)

3.1.6. "Na obližnjoj tržnici ljudi kupuju crijeva / životinja, da ih, za blagdan, ispune / kruhom, mesom, slaninom i lukom." (Žilić, 2010: 49) (Subjekt hiperbolički opisuje gastronomski potencijal svakodnevne radnje podcrtanim gradacijskim nizom.)

3.2. SINTAGMATSKI KUMULIRANE HIPERBOLE

3.2.1. "Na kraju putovanja ostaje tek / herbarij morskih trava, / luke od periskopa / i zamorni putopis na Tv ekranu." (Žilić, 2005: 9) (U nizu kumuliranih sintagmi postiže se hiperboličnost razočaranja putovanjem preko televizijskog medija i izravno ironizira nametnuta medijska svakodnevnica.)

3.2.2. "Možeš zatvoriti prozor, / staviti križ na vrata / ili luk ispod praga / opasati se užem, / staviti komoštru / nacrtati šapu. // Možeš, neće ti pomoći / (...) / ogrepst ću te / ti ćeš biti dole, ja gore / ljubav među nama." (Žilić, 2005: 19) (Niz kumuliranih sintagmi ističe hiperbolički potencijal erotske želje; motivika koja je uporabljena pripada etnografskom imaginariju čije se korištenje rabi u svrhu evokacije snage antropološkog toposa utkanog u poetiku i time razrađuje i pojačava njegova hiperboličnost.)

3.2.3. "Pleši, Modesty, pleši / iza tebe su godine ružičastog logora, / duge osamljene šetnje preko rubova grada / i tisuće ljeta prepunih knjiga po krevetima." (Žilić, 2010: 11) (Subjekt upućuje hiperbolički niz junakinji iz stripa Modesty Blaise. Strip se ovdje uzima kao mogućnost otvaranja imaginarnog svijeta koji se suprotstavlja stvarnom, linearnom i konvencionalnom svijetu. On postaje svojevrsni kvaziliterarni *locus amoenus* u kojem se skrivaju protagonisti ove lirske zbirke. Hiperbola je

⁵⁾ Ovim se problemom otvara pitanje konotativnih raspuklina u stvarnosnom diskurzu (Lemac, 2010: 68) o čemu će kasnije biti riječi.

postignuta kumulacijom sintagmi i vješto razrađena oksimoronskom sintagmom *ružičasti logor* koja implicira otvorenu zatvorenost mogućeg umjetničkog svijeta ili junakinjina habitusa⁶, uporabom imenice *godine* kojoj ne treba brojevni, već ona u sebi podrazumijeva semantički kvantifikator koji se zalihosno izostavlja, uporabom pridjeva *duge* i *osamljene* koji, doduše, ne proizvode figurativni obrat, ali se kontekstualno očitavaju kao hiperbolički kvalifikativi i pravim hiperboličkim kvalifikativima *tisuće* i *prepuni*.)

3.2.4. "Nemoj me voditi na ručak, jer tko će / izdržati predjelo od srdele, glavno jelo / od prstaca, šnitu voćnog kolača / i još jednu kavu prije polaska. Tko će / podnijeti nužnu odmjerenu pokreta, / sav taj pribor i prigušene riječi / o putovanjima koja se neće dogoditi?" (Žilić, 2010: 45) (Hiperbola je ostvorena kumulacijom sintagmi, sintaktičkim paralelizmom i polisindetonskim cijepanjem asindetonskog niza veznikom, intenzifikatorom i brojem *i još jednu* i korištenjem pridjeva *nužan*, *sav* i *prigušene*. Polisindetonsko cijepanje uvodi ideju nezavršivosti ručka kao rituala, vječno trajanje sadašnjeg vremena koje podrazumijeva linearni i konvencionalni svijet i diskurz, a drugi stihovi uvode eksplikaciju odbacivanja ideje vječne sadašnjosti diskurza pridjevom *nužan* koji kvalificira ritualne radnje i odbacuje mogućnost subverzije. *Sav pribor* pleonastički asocira na hiperboličnost rituala, a *prigušene riječi* metonimijski asociraju na govor u tijeku i u zadanu diskurzu. Osim evidentnog hiperboličkog nagrizanja stvarnosne komponente, ovaj uzorak nudi mogućnost bijega u značenjski višak kao nedohvatljivost zbog linearne poetike stvarnosnog, skrivanje u napuknuća teksta (De Man) pred navalom prostirućeg referencijalnog značenja.)

3.3. REČENIČNO KUMULIRANE HIPERBOLE

3.3.1. "i dok prebirem legende od pergamena / vidim da zaboravila sam gdje je Gizeh, / ne pamtim više dužine piramida / izgubili su se i putovi Langobarda / i blještava arhivska karolina. / (...) / Po nama će, znam to, padati, / padati žuti, stari Eufrazi" (Žilić, 2005: 30) (Hiperbola je postignuta kumuliranjem asindetonskih rečenica u kojima se potiču povijesni toposi da bi se objasnilo postojanje nekog zlatnog vremena da bi se na kraju metaforom *Eufrata* (hiperboliziranim ponavljanjem glagola i metonimijskom i personifikacijskom epitetizacijom) vratilo performativno iznevjerjenje uzaludnog traganja za mitskim vremenom i osjetila samo mogućnost trenutne, privatne revolucije.)

3.3.2. "Zamisli, ti plačeš, pa / se crveniš, Erskine Caldwell gori, / duhan gori, Afrika nije jedino mjesto / bez kruha, a ti, ti si jedino mjesto / do kojeg su mogli doći, jer nemaš / zvona, jer su ti otvorena vrata." (Žilić, 2005: 34) (Pjesma je pisana pjesnikinji i upućena joj je kao hiperbola koja je ostvorena rečeničnom kumulacijom uporabom glagola *plakati*, *goriti* i *crvenjeti se*⁷, motivom *Afrike* i paradoksalnom

⁶ Pjesnička zbirka *Pleši, Modesty, pleši* (Žilić, 2010) pruža uvid u ironijski odnos na motivskoj razini; prvotna ružičasta soba kao simbol pribježišta i sigurnog utočišta postaje ružičastim logorom kao simbolom zatvorenosti. Ovaj složen problem nećemo razrađivati u ovom radu.

⁷ Glagoli *goriti* i *crvenjeti se* imaju jaku hiperboličku potenciju čak i u nekim leksikaliziranim konstrukcijama kao što su *goriti od temperature* i *crvenjeti se od srama* i ne ovise nužno o datom kontekstu.

konstrukcijom kako ona nije jedino mjesto bez kruha čime se dopire do kruha kao hiperboličke metafore pjesnikinjina djela, ponavljanjem zamjenice *ti* kao naglašenog upućivanja, metonimizacijom pjesnikinjina djela kao mjesta kojem su otvorena vrata i na kojem nema zvona kao briljantne refleksije barthesovske misli o smrti autora i korespondenciji tijela čitatelja i tijela teksta u procesu književne recepcije.)

3.3.3. "Dotiče li te stvarnost? Nestaje li snaga s odrezanom / kosom? Je li se razlilo more s reklamnih plakata? / U Koreji se gradi nova raketa, u Kini se šuti o revoluciji. // Nema središta svijeta. Zemlja je usvojeno dijete pop pjevačice." (Žilić, 2010: 21) (Hiperbola kumulirana asindetskim rečenicama upućena je lirskom protagonistu i razrađena evociranom motivom Samsonove kose koja se kao topos postavlja u svrhu pojačanja hiperboličkog značaja nečije snage. Poetska rečenica *Je li se razlilo more s reklamnih plakata?* oblikovana je metaforičkom hiperbolom sučeljenja diskurzivnog⁸ i stvarnog mora čime se nagrizna stvarnosna komponenta. Spominjanje komponenata političke stvarnosti pojačava hiperbolički potencijal u odnosu na snagu lirskog protagonista da bi se ironijskim hiperbolama zaključilo opisivanje stvarnosti koja se prema spomenutom stripu predstavlja kao *locus horridus*.)

3.3.4. "Nekad ti donosim sumnju, / nekad ti otkrivam karte, / nekad crtam utopiju / nekad te probadam mačem / i bacam na tlo. // A onda od dijela tebe / koji je preživio, rađam Ozirisa / i našem uzimanju i davanju / nema kraja. / Mit o ljubavi i smrti, / danse macabre, / život jedan, jedini." (Žilić, 2010: 32) (Anaforičkim ponavljanjem i polisindetonskim cijepanjem uz rečenično kumuliranje postignuta je hiperbola kojom se subjekt obraća lirskom protagonistu. Metaforičko-hiperbolički otkriva se erotska želja leksikaliziranim metaforama *donositi sumnju* i *otkrivati karte*, metaforičkom litotom *crtati utopiju*⁹, efektnom hiperbolom *probadati mačem* i leksikaliziranom frazemskom hiperbolom *bacati na tlo*.)

3. 4. HIPERBOLIČKI DISKURZI

Hiperboličke diskurze karakterizira hiperbola kao tekstni konektor, čimbenik postizanja koherencije i kohezije pjesničkog uratka. Te su pjesme izvedbeno realizirane spletom leksičkih, sintagmatskih i rečeničnih kumulacija. Sagledat ćemo i elaborirati primjere.

3.4.1. "Ne spavam – popila sam tri / šalice kave, dvije s mlijekom, / miš je uginuo od grama kofeina / žena je umrla u sobi punoj cvijeća, / mjesec je crven, plimovit, dalek / novac se topi u coca-coli, tako će i moje meso ako ne / zaspem, ne odmorim sivu plijesan..." (Žilić, 2005: 47) (U pjesmi se opisuje jedna od životnih trivijalija kao što je nesanica. Trivijalnost svakodnevnog diskurza hiperbolički je obrađena. U prvom se stihu pojavljuje interpunkcijski znak crtice koji donosi neočekivanu obavijest. Ta je neočekivana obavijest zapravo izvještaj životne trivijalije pijenja kave i time se potencijala hiperboličnost ironizira. Kumuliranjem poetskih rečenica u sljedećim stihovima dobiva se hiperbolički značaj. Te su rečenice sučeljene na osi denotacije i konotacije čime se čin umiranja miša i topljenja novca uspoređuju s briljantnom oksimoronskom hiperbolom smrti žene u sobi punoj cvijeća i simbolike

⁸ Stvarnosnodiskurzivno more.

⁹ U ovoj je sintagmi prisutna litotička uporaba glagola *crtati* jer bi se utopija kao savršeni poredak (u ovom slučaju zlatno ili mitsko vrijeme) hiperbolički realizirala glagolima *slikati* ili *klesati*.

mjeseca kao ženskog civilizacijskog simbola. Simbol je dat u svojim hiperboličkim karakteristikama plimovitosti i daljine obilježen crvenom bojom kao prvom bojom civilizacije koja se vezuje za princip ženskog božanstva. Time feminilnost tka hiperbolu da bi se završilo u trivijalnom tonu koji je subvertiran hiperboličnošću metonimije mozga kao mesa i sive plijesni.)

3.4.2. "Pripremati kolače, one suhe i one / pune masti, dovući jelku ili silvera / posaditi pšenicu tjedan dana prije, / kao nekad grah u vodi / i navečer pitati se – koliko je / bombi u zraku, / sela u mraku, / beduina u strahu. / Ne zaspati." (Žilić, 2010: 49) (Pjesma opisuje blagdanske običaje nagrizaajući stvarnosnu komponentu hiperboličkim opisima i kumuliranjem sintagmi i rečenica i uvođenjem ratne zbilje koja je omogućila upliv stvarnosnog diskurza i beduina kao dalekog naroda koji se poetski približava u svakodnevni diskurz hiperbolizacijom.)

3.4.3. "I, što si mislila? Da je more, samo po sebi, ljekovito? / Da će te omamiti? Nisi primijetila da njegov miris / gutaju austrougarski svodovi i da su već odavno nestali / zvukovi Parafa. Riječani raskopčavaju košulje, kao da / žele potrčati u more, kao da se nemaju gdje sakriti. // Ne rade mallovi ni butici, ostaju samo klupe u luci. / Rastegni se na jednoj od njih, skini džemper koji je / još prepun snijega. / Zamisli da sad agava cvjeta, da trčiš za loptom, nudiš starce čokoladom. Ako uspiješ, / padat će naranče s Hvara. Vidi, s broda već dolaze / sanduci puni slijepih putnika. // Navečer, na Sušaku, dok budeš pjevala i čitala, onako / prikriveno, pričaj o svemu. Spomeni i tijelo i ljubav / i muškarca čovjeku s pivom, smiješnoj umjetnici, / dugokosom aktivistu. Što si mislila? Nisam ništa mislila." (Žilić, 2010: 14) (Subjekt se obraća lirskoj protagonistici pokušavajući hiperbolički dohvatiti njezine činove i ljepotu. Stojeći pred morem hiperbolički se pomišlja na njegovu ljekovitost i apotropejsku iscjeliteljsku moć. Govori se o subjektovu obraćanju lirskoj protagonistici koja je sučeljena moru kao toposu i koja ne sluti kako je topos potrošen jer se uporabom hiperboličkih sintagmi *gutaju austrougarski svodovi i davno nestali zvukovi Parafa* naglašava njegova gotovost. On je kao topos element nostalgije¹⁰ za nečim neopipljivim smještenim u daleke prostore literature i na njegovo mjesto dolazi protagonistica kao njemu nadređena. Time se vremenski registar prošlog kao arhetipskog ironizira da bi se uspostavila kategorija vječnog sadašnjeg, autentičnog, nemitski mitskog. Utišavanje stvarnosne komponente i dovođenje arhetipije protagonistične ljepote naglašeno je hiperboličkim stihovima *Ne rade mallovi ni butici, ostaju samo klupe u luci. / Rastegni se na jednoj od njih, skini džemper koji je / još prepun snijega*. Daljnji razvoj pjesme utemeljen na razvoju hiperboličkog tkanja poetskim sintagmama i rečenicama koje nose odsjaj arhetipskog čime se još više nagriza stvarnosna komponenta.)

"Med od jele i kava na korzu, ostalo / je malo vremena. Polijećemo uskoro. // Samo još da udahnem i ispratim / pticu. Ne kaplju riječi više, o ne. // Tko je izdubio tijelo? / Tko je stegnuo ruke oko vrata? // Vraćam se s galebom u utrobi / i s raketom. Gdje će prsnuti? // Na kraju dana čitam: pjesnik je / napustio sestru, rodio djecu i umro." (Žilić, 2010: 27) (Pjesma se može čitati kao hiperbola makrostrukturalno i mikrostrukturalno. U lirskom su se tkivu sučelile stvarnosna komponenta

¹⁰ Ovo je prilog tezi o ironičnom odnosu motiva, tema i poetičkih sastavnica u objema zbirkama, ali detaljnija je razrada izvan domašaja.

karakteristična za Žilićino pjesništvo. To dokazujemo citatom *med od jele i kava na korzu* koji signficira dvije trivijalne svakodnevnije radnje oblikovane elipsom čime se postiže zgusnutost, brzina i komprimirana emocija što ostaje u domeni poetike stvarnosnosti s blagom konotativnom uzlaznom krivuljom. Nedostatak vremena signficira ubrzanost, užurbanost u dominantno stvarnosnoj matrici. Polijetanje je metaforička hiperbola brzog i potpunog odlazanja. Subjekt udiše i prati pticu¹¹ što hiperbolički označava pozdrav njegove odlazeće emocije. Govor se negira sinegдохiziranom metaforom "kaplja riječi" koja je hiperboličkog značenja. Ostali stihovi pružaju uvid u hiperboličku eksploziju emocionalnosti koja se realizira upitnim poetskim rečenicama, glagolima *izdubiti*, *stegnuti*, *prsnuti*, imenicom *raketa* i gradacijskom poetskom rečenicom *pjesnik je napustio sestru, rodio djecu i umro* koja signficira dokumentarizam i stvarnosnu komponentu, a daje najveću hiperboličku potenciju cijeloj pjesmi.)

4. ZAKLJUČAK

Ovaj je rad pokušao ukazati na važnost hiperboličkog polja pjesničkog jezika za iščitavanje stilskih i poetičkih karakteristika Žilićina pjesničkog pisma. Nije definirano u tekstu da hiperbola u pjesništvu može označavati pjesništvo samo, tj. njegovu liričnost *per se* jer je liričnost definirana kao prenaplašavanje emocionalnosti što je vrlo pojednostavljena definicija¹² jer nas može dovesti u *contradictio in adjecto* s obzirom da se može reći i da je sama poezija samo razvedena makrostrukturalna hiperbola. S obzirom da je ovdje riječ o narativnoj poeziji s naglašenom stvarnosnom komponentom, možemo se ograditi od takvih teoretiziranja. Kao što je već naglašeno, narativna poezija donosi teškoće oko tematizacije vlastita pjesničkog jezika u okviru stilističkih razmatranja zbog vrlo nerazrađenog operativnog sustava i metodološkog instrumentarija, stoga svako tematiziranje koje obuhvaća cjelinu treba promotriti kao posebni teorijski pothvat određenog, često narcisoidnog, interpretatora. Ova se poezija suprotstavila dominantnim tezama o stvarnosnoj poeziji kao denotativnoj (Vuković, 2001: 3) i demetaforiziranoj (Šodan, 2010: 16)¹³ poeziji i došlo se do

¹¹ Da bi se upotpunilo objašnjenje ove hiperbole, potrebno je posegnuti za simboliškim kodom. Ptice su u mnogim religijama svijeta predstavljane kao psihopompi, što znači prenosioci duše iz svijeta zemaljskog u svijet duhovnog. Dekontekstualizacijom tog motiva iz simboliškog modusa (polja arhetipskog) dobivamo pticu kao dušu, tj. kao jedan aspekt čovjekova bitka u simboličkom registru njegove duhovnosti. Duša se nadalje može metonimizirati sa srcem, a srce s emocijom. Taj metonimijski niz omogućuje stvarnosna komponenta ovog pjesničkog teksta, tj. njezina referencijalna jezična funkcija. Manipulacija tom komponentom dovodi do plodnog hiperboličkog grananja tog motiva i njegove semantike, čime se naznačuje tematizacija emocije *per se* i njezino prenaplašavanje što je i definicija hiperbole.

¹² Ne ulazim u razradu suvremenih teorija lirike po kojima se ova teza preispituje i dovodi u sumnju, naglašavam samo klasičnu definiciju liričnosti. Zahvaljujem Krešimiru Bagiću na lucidnom upućivanju u problematiku spornog statusa hiperbole u pjesničkom tekstu.

¹³ Najnoviji opis stvarnosne poezije Damira Šodana kao uvodni tekst u antologiji *Drugom stranom* (Šodan, 2010) pokazuje temeljnu neupućenost u opis poetike toga pjesništva jer naglašava mimetizam i metonimijsku modelativnu matricu koju pritom ne tematizira ni poetički ni stilistički, već se obara na mnoge opise tog pjesništva kao slabijeg. Glavnina njegova teksta upućena je na bespredmetno razjašnjavanje estetičnosti stvarnosne poezije za koju nismo sigurni je li uopće uhvatljiva ikakvim književnoznanstvenim opisom i kritikom dominantnih europskih i hrvatskih teoretičara kolokvijalnom frazom "visokoumna filozofska promišljanja" što može naći mjesto u korpusu stvarnosne poezije, ali one, smatramo, manje kvalitetne. Na kraju se pilatovski peru ruke od toga da se ne zna što je stvarnosna

zaključka da je stvarnosna komponenta samo formativ koji je podržan jakim hiperboličkim silnicama. Hiperbola se očituje i u uporabi antropoloških toposa kao zaziva prošlosti i zlatnog vremena djetinjstva i mladosti i sveobuhvatnom nostalgijom koju subjekt stalno naglašava, a koja se realizira u svojoj standardnoj definiciji kao transponiranja predmeta sjećanja i kolokacije, tj. regulacije semantičkih operacija označitelja (slike) i označenog (prisjećajnog elementa) (Lachmann, 2002: 190). Time se hiperbola očitala i kao plodno tlo poetičkih zasada, tj. sve se navedene poetičke silnice mogu tematizirati hiperbolom. Osim dominantne stilske, hiperbole možemo smatrati i mogućom poetičkom točkom gledanja na pjesnički korpus Darije Žilić. Ženska se emocija (esencijalistički gledano) realizirala obilatom uporabom hiperbole (Wales, 1990: 222). Navedena problematizacija uvod je u daljnja poetička razmatranja Žilićkina korpusa i razlog je da ova vrsna kritičarka i esejistica kojoj je stalo do literature i literarnosti kao njezina dominantnog i neuhvatljivog aspekta stane među prve redove mlađe generacije suvremenog hrvatskog pjesništva.

IZVORI

Vesna Parun, *Zore i vihuri*, DHK, Zagreb, 1947. (reprint).

Darija Žilić, *Grudi i jagode*, AGM, Zagreb, 2005.

Darija Žilić, *Pleši, Modesty, pleši*, Algoritam, Zagreb, 2010.

LITERATURA

Antica Antoš, *Osnove lingvističke stilistike*, Školska knjiga, Zagreb, 1974.

Hrvoje Jurić, "Predgovor zbirci *Grudi i jagode*", AGM, Zagreb, 2005.

Marina Katnić Bakaršić, *Stilistika*, Svjetlost, Sarajevo, 2001.

Manuela Kotlar i Valter Tomas, *Hiperbola Stefana Bennija*, Edit Rijeka, Rijeka, 2004.

Renate Lachmann, *Phantasia, Memoria, Retorica*, Matica hrvatska, Zagreb, 2002.

poezija i da treba odustati od definicije i da to ionako nije zadatak antologičara. Ne znamo je li autorova nakana bila pružiti ikakav suvisli opis, postojao li je možda strah od iznevjerenja performativa ili slično, ali ako pročitamo dosad teorijski najozbiljniju i najrelevantniju studiju Sanjina Sorela *Isto i različito* (Sorel, 2006), naići ćemo na njegovu tematizaciju neoegzistencijalističkog diskurza koji je bio pod izravnim uplivom ratne zbilje i čiji je povijesni model baštinjen od razlogovaca s jedinom razlikom privilegiranja pojedinačnog i konkretnog nad općim i univerzalnim pri čemu se zasebno izdvajaju četiri podmodela od kojih je jedan onaj s konotacijama. Također postoji rad o statusu eufemizma i disfemizma kao konotativnih potencijala Gromačina pjesničkog teksta (Lemac, 2010: 69–85) koji, doduše, vrlo partikularno naglašava konotativnost stvarnosnog diskurza kao njegovu moć i subverziju dominantne denotativnosti. Naglašavamo da je ta konotativnost jedan od uvjeta kvalitete stvarnosne poezije (ograđujemo se od teza o njezinoj estetici) i da se iz konotacije u dubinskom sloju mogu iščitati brojne poetičke silnice kao što je to slučaj s poezijom Darije Žilić. Stoga i ne čudi da njezin korpus nije uvršten među najmlađa imena.

Heinrich Lausberg, *Elementos de la r torica leteraria*, Editorial Gredos, Madrid, 1983.

Tin Lema , "Disfemisti ka ulegnuća i eufemisti ka poravnanja pjesničkog teksta Tatjane Groma e", *Fluminensia*, 22, br. 1, 2010, str. 65–83.

Pavao Pavličić, *Stih i značenje*, ZZOK, Zagreb, 1993.

Sanjin Sorel, *Isto i različito: antologija i studija pjesničkog naraštaja devedesetih*, V. B. Z., Zagreb, 2006.

Sanjin Sorel, *Kritike i tomu slično*, Matica hrvatska, Ogranak Osijek, 2007.

Goran Stanivuković, "Hiperbola u kontekstu engleske renesansne književnosti", u: *Tropi i figure* (ur.  . Ben i  i D. Fališevac), Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Zagreb, str. 221–253.

Damir  odan, *Drugom stranom – antologija suvremene hrvatske stvarnosne poezije*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2010.

Tvrtko Vuković, "U pjesništvu više od njega samog (simptomatologija hrvatskog pjesništva 90-ih)", *Quorum*, 5/6, 2001, str. 263–289.

Katie Wales, *Dictionary of stylistics*, Longman, New York, 1990.

A KAMIKAZE PILOT ON A JAM BED
(HYPERBOLIC ARMATURE OF THE POETIC LANGUAGE OF DARIJA  ILI )

This paper is based on the research of the status and function of hyperbole in the poetic language of Darija  ili . This author writes narrative poetry, which makes it rather difficult to carry out a stylistic analysis of her poetic language. However, a more precise insight into the structure of the text reveals hyperbole as a macro-structural figure. It is defined in terms of lexical, syntagmatic and syntactic cumulativeness and hyperbolic discourses. This typology is associated with the author's poetics, which is characterized by reality and nostalgia. The elaboration of these correlations poses the question of a possible poetic viewpoint on her corpus and the perspective from which the future systematization of it will be done.

KEY WORDS: *hyperbole, cumulativeness, nostalgia, poetry of reality, topoi.*